

БЕЗПЕЧНО ТА З ГІДНІСТЮ:

Стратегії добровільного
повернення для України,
що враховують гендерні
аспекти та ґрунтуються
на стандартах Ради Європи

Проект Ради Європи
«Боротьба з насильством стосовно
жінок в Україні – Етап III» (COVAW-III)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

БЕЗПЕЧНО ТА З ГІДНІСТЮ:

Стратегії добровільного
повернення для України,
що враховують гендерні
аспекти та ґрунтуються
на стандартах Ради Європи

Документ підготували:

Луїза Хупер

Міжнародна консультантка

Людмила Гриценко

Національна консультантка

*Думки, висловлені в цій роботі,
є відповідальністю автора і не
обов'язково відображають офіційну
політику Ради Європи.*

Дозволяється відтворення уривків
(до 500 слів) з некомерційною метою
за умови збереження цілісності
тексту, запобігання використанню
уривків у відриві від контексту,
наданню неповної інформації або
введенню читача в оману іншим
чином стосовно характеру, сфери дії
або змісту цього тексту.

Оригінальний текст обов'язково має
бути позначений у такий спосіб:

«© Рада Європи, рік публікації».

Усі інші запити щодо відтворення/
перекладу всього або частини
документа слід надсилати до
Директорату з комунікацій Ради
Європи (F-67075 Strasbourg Cedex
або publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію стосовно
цього документа слід надсилати до
відділу з питань гендерної рівності
Генерального директорату з питань
демократії та людської гідності.

Цей матеріал є адаптованою версією
документів Ради Європи, виданих
у 2022 році, а саме: «Посібника для
доповідачів з питань гендерної
рівності» та «Гендерна рівність
та впровадження гендерних підходів
на практиці».

Підготовлено в рамках проєкту Ради
Європи «Боротьба з насильством
стосовно жінок в Україні – Етап III»
(COVAW-III).

Дизайн обкладинки та верстка:
ФОП Юлія Ніжинська

Photo: © Shutterstock

©Рада Європи, Квітень 2026

Зміст

ПЕРЕДМОВА	5
МЕТА ПОСІБНИКА З ПРОЦЕСІВ ДОБРОВІЛЬНОГО ПОВЕРНЕННЯ, ЩО ВРАХОВУЮТЬ ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ	7
ВИЗНАЧЕННЯ	11
ВСТУП	14
Перешкоди, з якими стикаються жінки та дівчата, що повертаються	14
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	16
РОЗРОБКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ПОВЕРНЕННЯ, ЩО ВРАХОВУЄ ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ	20
НЕДИСКРИМІНАЦІЯ, ІНТЕРСЕКЦІЙНИЙ ПІДХІД ТА ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПІВ	22
ДОКУМЕНТАЦІЯ	25
ЄДНІСТЬ СІМ'Ї	28
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПОТРЕБ	30
РОБОТА З ШИРОКИМ КОЛОМ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН	32
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙМАННЯ, ОПІКИ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ДІВЧАТ	34
ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРАВА ТА ВІДПОВІДНІ ПОСЛУГИ	37
ДОСТУП ДО МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ТА ПРАВОСУДДЯ	39
Реєстр збитків для України	41
Транскордонний захист та співпраця	42

ДОСТУП ДО ПІДТРИМКИ ТА ПОСЛУГ	45
Доступ до психосоціальної допомоги та охорони здоров'я	45
Доступ до житла, допомога або підтримка в економічній та фінансовій реінтеграції	47
Можливість перенесення соціального захисту та професійної кваліфікації	49
Моніторинг та оцінювання	50
ДЖЕРЕЛА	52
ПРИМІТКИ	62

Передмова

Сьогодні, на дванадцятому році збройної агресії Російської Федерації проти України та четвертому році повномасштабного вторгнення, наша держава проходить через одне з найскладніших випробувань у своїй новітній історії – масштабну війну, яка спричинила безпрецедентні виклики для суспільства. Мільйони громадян і громадян, переважно жінки та діти, були змушені залишити свої домівки, опинившись у нових, часто вразливих умовах – як за кордоном, так і всередині країни.

У цих умовах постає не лише виклик належного реагування з боку держави, а й стратегічне завдання – формування політики, орієнтованої на системне, гендерно відповідальне та довготривале відновлення України як демократичної, інклюзивної та правової держави.

Центральним елементом цієї трансформації має стати забезпечення прав людини у всіх сферах життєдіяльності суспільства, з особливою увагою до дотримання принципів гендерної рівності. Ми маємо не лише забезпечити ефективні механізми підтримки для тих, хто потребує захисту, а й створити юридичні, інституційні та соціальні умови для їхнього безпечного, добровільного і гідного повернення.

Публікація, підготовлена в рамках проєкту Ради Європи [«Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап III» \(COVAW-III\)](#), – це ґрунтовний інструмент для формування державної політики, що враховує гендерні аспекти повернення. У ній всебічно проаналізовано ключові виклики, які постають перед жінками й дівчатами у процесі повернення, серед яких: доступ до житла, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, юридичної допомоги, безпеки, а також питання документування, запобігання та реагування на гендерно зумовлене насильство, зокрема сексуальне насильство, пов'язане зі збройною агресією російської федерації проти України. Особливу увагу приділено міжсекторальному підходу до планування повернення, посиленню ролі громад, залученню жінок до ухвалення рішень на всіх рівнях, а також гарантуванню повного спектру їхніх прав після повернення.

Рекомендації, викладені в цій публікації, відповідають найвищим міжнародним стандартам, а також враховують національні правові реалії, потреби постраждалого населення та принципи недискримінації, рівності та інклюзії. Вони є важливим дороговказом для органів державної влади,

органів місцевого самоврядування, міжнародних та громадських організацій, усіх суб'єктів, дотичних до формування та реалізації політики повернення та реінтеграції.

Питання добровільного повернення внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали за кордон, не є виключно гуманітарним. Це – стратегічна мета, яка безпосередньо впливає на демографічну ситуацію, економічний розвиток, соціальну згуртованість і національну безпеку України. Без врахування та дотримання принципів гендерної рівності, без підтримки жінок, без відновлення їхнього потенціалу неможливо досягти стійкого миру та відбудови.

Ми всі будуємо таку Україну, до якої наші громадяни та громадянки повертатимуться не через примус, а через довіру – через відчуття безпеки, стабільності та впевненості у завтрашньому дні. Ця публікація – один із кроків на цьому шляху: через право, державну політику, підтримку спільнот і солідарність усіх, хто працює задля гідного повернення та рівності. Адже ті, хто повертається, братимуть активну участь у відновленні держави, маючи потужний трудовий та освітній потенціал, досвід взаємодії з громадянами інших країн, нові знання й навички. Усе це відкриватиме нові можливості не лише для них особисто, а й для розвитку українського суспільства в цілому!

Катерина Левченко

*Урядова уповноважена з
питань гендерної політики*

Мета посібника з процесів добровільного повернення, що враховують гендерні аспекти

По всьому світу безліч жінок і дівчат, які були вимушені покинути свої домівки внаслідок війни, збройних конфліктів, політичних переслідувань чи інших причин, мріють повернутися до своєї батьківщини. Повертаючись додому, жінки та дівчата можуть зазнавати різних форм гендерно зумовленого насильства, зокрема пов'язаного з міграцією насильства проти жінок або сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Цей посібник «Безпечно та з гідністю: стратегії добровільного повернення для України, що враховують гендерні аспекти та ґрунтуються на стандартах Ради Європи» розроблено в контексті триваючої воєнної агресії Росії проти України, оскільки Україна готується як заохочувати повертатися, так і приймати громадян, які добровільно повертаються з Європи та з-за її меж.

На жінок часто лягає непропорційно велике навантаження по догляду за дітьми, літніми людьми, пораненими та особами з інвалідністю. Це особливо гостро відчувається в умовах війни та після її завершення. Вони (жінки) мають особливі потреби у зв'язку з насильством щодо жінок та домашнім насильством. Жінки, які належать до ЛБТІ+, не мають громадянства, ромки та інші жінки, які опинилися в уразливому становищі через певні обставини, можуть потребувати особливих заходів у політиці та бюджеті. На доступ до ринку праці та житла можуть негативно впливати соціальні та економічні чинники. Ці та інші гендерні питання слід взяти до уваги, щоб добровільне повернення було стійким і відбувалося у безпечних умовах та з дотриманням гідності.

Мета цього посібника – надати загальні рекомендації для України як **країни походження** щодо **добровільного повернення** жінок та дівчат, які були громадянками країни походження або раніше постійно проживали в ній. **Він не призначений для держав, які намагаються примусово вислати людей до України, і ніщо з написаного в ньому не повинно трактуватися як аргумент на користь того, що примусове вислання наразі є виправданим.**¹

Цей посібник покликаний доповнити наявні загальні рекомендації та політику щодо забезпечення тривалого та сталого повернення, яке має відбуватися в умовах гідності та безпеки, і поєднує найкращі практики, виведені з чинних стандартів, судової практики та рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи щодо всіх жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. Зокрема, цей документ спирається на [Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьбу із цими явищами](#) (CETS № 210) (надалі – «Стамбульська конвенція») та [Рекомендацію CM/Rec\(2022\)17 щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку](#), а також бере до уваги Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (CETS № 197) (надалі – «Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми») та Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS № 201) (надалі – «Лансаротська конвенція»). Посібник має на меті допомогти у впровадженні [Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки](#) та [Плану дій для України «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023–2026 роки](#).

Добровільне повернення

У цьому посібнику термін «добровільне повернення» означає прийняте мігрантою, біженкою або шукачкою притулку рішення про те, що вона бажає повернутися до своєї країни походження. Процеси примусового повернення передбачають інші міркування і можуть мати принципово інший характер.

Право на повернення до рідної країни – «добровільне повернення» – є фундаментальним правом людини (УВКБ ООН, 2023). Необхідно поважати рішення біженців та інших осіб, які бажають повернутися, за умови, що вони добре поінформовані і повернення є повністю добровільним.

Рішення щодо повернення або подальшого перебування в країнах тимчасового захисту є складними і відображають індивідуальний досвід вимушеного переміщення, як-от важкий розрив сімейних зв'язків, травми, гендерно зумовлене насильство (включно з сексуальним насильством, пов'язаним зі збройним конфліктом), економічне благополуччя та ризики для безпеки (УВКБ ООН, 2023).

Повернення завжди повинно відбуватися з дотриманням відповідних зобов'язань у сфері прав людини, зокрема права на сімейне життя, та з урахуванням чинників вразливості, як-от вагітність або інвалідність.

Кожен розділ цього Посібника покликаний представити основні принципи процесу повернення біженців, що враховує гендерні аспекти, а також заходи, які необхідні для впровадження цих принципів у практику. Жовтим кольором виділено інформацію про українські реалії. У синіх вставках пояснено деякі ключові терміни.

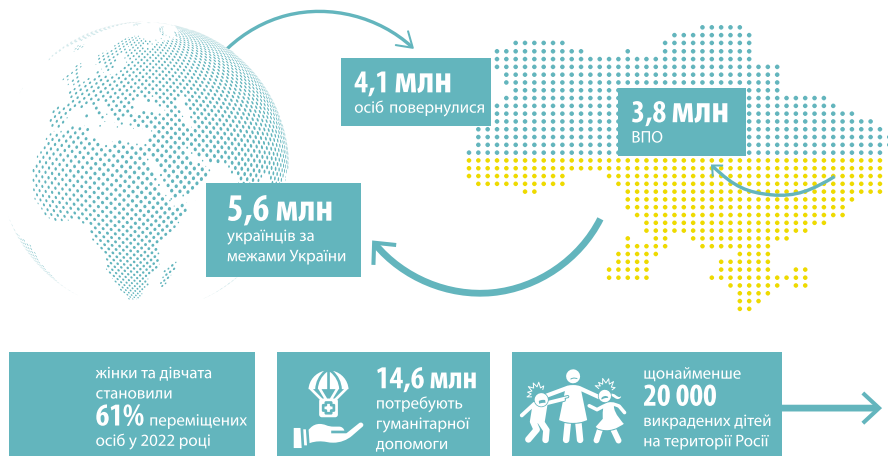
Україна

Внаслідок масштабної військової агресії, розпочатої Російською Федерацією проти України, у 2022 році мільйони людей покинули Україну. Переважну більшість тих, хто виїхав, становили жінки та діти. Багато країн призначення дозволили безвізовий в'їзд (за деякими винятками) і здебільшого надали форми тимчасового захисту, які могли забезпечити бенефіціарам суттєві права, включно з окремими або всіма з таких: дозвіл на легальне проживання, доступ до працевлаштування, проживання або житла, соціального забезпечення, медичної допомоги, освіти для осіб віком до 18 років, возз'єднання сім'ї, банківських послуг і, принаймні в рамках режиму тимчасового захисту ЄС, певної свободи пересування країнами ЄС².

Статистика УВКБ ООН станом на 11 липня 2025 року свідчить про те, що в Європі зареєстровано 5 082 000 біженців з України, а ще 560 560 перебувають за межами Європи. Ці цифри також вказують на додаткові 1,2 мільйона українців, які станом на середину червня 2023 року були зареєстровані в Російській Федерації, але оскільки ці цифри не оновлювалися, їх більше не можна включати до офіційної статистики (Оперативний портал даних МОМ). Міжнародна організація з міграції (МОМ) повідомляє про 3 669 000 внутрішньо переміщених осіб. Також за даними МОМ, станом на серпень 2024 року 4 396 000 осіб повернулися, але до квітня 2025 року ця кількість зменшилася до 4 137 000 (МОМ, 2024a).

Провідні українські посадовці та незалежні експерти погоджуються, що масове повернення буде можливим лише за умови виконання країною трьох основних умов: робота, житло та безпека («Людина в біді», 2024).

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ПОВЕРНЕННЯ В УКРАЇНУ

Джерела даних: MOM 2025a, MOM 2025b, ООН Жінки 2022

Визначення

У цьому посібнику термін **«країна походження»** використовується для позначення як країни походження, так і країни повернення, **«країна призначення»** – для позначення країни, де проживає мігрантка, біженка або шукачка притулку та з якої повертається, а **«країни транзиту»** – це країни, через які біженка проїхала або проїде. Термін **«громада, до якої повертаються»** означає місцеву громаду, до якої повертаються жити жінки та дівчата, які повертаються. Якщо особа повертається до місця, яке не було її попереднім звичайним місцем проживання, вона вважається «внутрішньо переміщеною особою».

Насильство над жінками за гендерною ознакою – насильство, спрямоване проти жінки, тому що вона є жінкою, або яке непропорційно впливає на жінок (стаття 3(d) Стамбульської конвенції). Іншими словами, гендерно зумовлене насильство щодо жінок є як причиною, так і результатом нерівних владних відносин, заснованих на передбачуваних відмінностях між жінками та чоловіками, які призводять до підлеглого статусу жінок як у приватній, так і в суспільній сферах. В основі більшості аспектів гендерно зумовленого насильства щодо жінок лежать нерівність і дискримінація. Інші визначені фактори охоплюють структури влади та контролю, в яких домінують чоловіки, а також соціальні та культурні установки щодо жінок (пункт 44 Пояснювальної доповіді до Стамбульської конвенції).

Внутрішньо переміщена особа (ВПО) – це особа, яка була змушена втекти або покинути свою домівку чи місце постійного проживання внаслідок або для того, щоб уникнути наслідків збройних конфліктів, ситуацій загального насильства, порушень прав людини або природних чи антропогенних катастроф, і яка не перетнула міжнародно визнаний державний кордон (CM/Rec(2006)6, ЮНЕСКО, 1998).

Біженець/-ка – це особа, яка перебуває за межами країни свого громадянства або попереднього місця постійного проживання через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань (стаття 1 Конвенції про статус біженців).

Особа, що повертається – це будь-яка особа, яка була переміщена всередині країни або через міжнародний кордон, але повертається або повернулася до свого попереднього місця постійного проживання (УВКБ ООН 2024b).

Тимчасовий захист. У багатьох державах ЄС діє система надання тимчасового захисту, яка дозволяє державам призначення у виняткових випадках надавати негайний та тимчасовий захист у разі фактичного або неминучого масового припливу переміщених осіб. У ЄС це може бути реалізовано на підставі Директиви про тимчасовий захист від 20 липня 2001 року (Директива ЄС 2001/55/ЄС)³. У низці країн, що не входять до ЄС, запроваджено аналогічні програми захисту. Тимчасовий захист може бути наданий як біженцям, так і особам, які не відповідають технічному визначенню поняття «біженець», наведеному в Конвенції про статус біженців, наприклад тим, хто втікає від війни, що має невибіркового характер.

Жертви та постраждалі особи. У цьому посібнику термін «жертва» означає осіб, які пережили насильство щодо жінок, з урахуванням правового статусу постраждалої особи, закріпленого законодавством України та міжнародним правом. Проте заведено вважати, що термін «постраждала особа» більш точно відповідає поведінці, автономії та стійкості осіб, які зазнали насильства щодо жінок, зокрема сексуального, аніж термін «жертва».

Гендерний підхід визнає відмінності у статусі, владі, ролях та потребах між чоловіками, жінками та небінарними людьми, а також вплив гендеру або уявлення про гендер на можливості та взаємодію людей. Зокрема, це стосується врахування відмінностей у доходах та можливостях працевлаштування, догляді за дітьми та домашніх обов'язків, доступі до громадських місць та суспільних норм, що визначають уявлення про «прийнятну» поведінку (див., наприклад, статті 18 та 49 Стамбульської конвенції, пункт 43 Пояснювальної доповіді до Стамбульської конвенції)

Підхід, орієнтований на постраждалих осіб, передбачає систематичну увагу до потреб та проблем постраждалих осіб з метою забезпечення чуйного та тактовного надання послуг без осуду. Безпека понад усе. Питання, що стосуються інтересів, потреб, безпеки та благополуччя постраждалих осіб, повинні бути пріоритетними у всіх питаннях та заходах.

Це передбачає надання підтримки з боку захисників постраждалих осіб та постачальників послуг, а також залучення постраждалих осіб до процесу як активних учасників/учасниць. Він сприяє розширенню прав і можливостей, взаєморозумінню, відповідальності, а також зціленню та поверненню до нормального життя (статті 7 та 12 Стамбульської конвенції).

Вступ

Жінки, які бажають добровільно повернутися до країни свого походження та/або проживання, могли постраждати від гендерно зумовленого насильства, зокрема зґвалтування або інших форм сексуального насильства, торгівлі людьми, експлуатації, домагань або домашнього насильства у країнах свого походження/проживання, транзиту, призначення та під час процесу повернення. Це є наслідком перехресних і множинних форм дискримінації, що посилюються структурною та гендерною нерівністю (УВКБ ООН, 2021). Деякі з них матимуть невизначені або постійні потреби, які необхідно задовольнити, щоб забезпечити їхню успішну реінтеграцію.

Перешкоди, з якими стикаються жінки та дівчата, що повертаються

доступ до
інформації та
документів

наявність
дітей

сором та
стигматизація

доступ до
фінансової
та соціальної
підтримки

соціально-
економічні
бар'єри

засудження з
боку місцевої
громади

стереотипи
та гендерна
дискримінація

доступ до
медичного
обслуговування

Сексуальне насильство в Україні в умовах збройного конфлікту

У квітні 2022 року виникли занепокоєння щодо використання Росією сексуального насильства, а саме зґвалтування, як знаряддя війни, оскільки з'являлося все більше доказів вчинення сексуального насильства на територіях, звільнених від російських військ. У спільній заяві, опублікованій в червні 2022 року, Високий представник ЄС з питань закордонних справ та безпекової політики Жозеп Боррель та спеціальна представниця Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства у конфліктах Праміла Паттен висловили серйозне занепокоєння «жахливими особистими свідченнями та зростаючою кількістю заяв про сексуальне насильство». Є підстави вважати, що масштаби сексуального насильства, вчиненого в Україні під час останньої та поточної стадії конфлікту, у статистиці значно занижуються. Співзасновниця та директорка зі стратегічного розвитку «Українського жіночого фонду» Карбовська Наталія у виступі перед Радою безпеки ООН в червні 2022 року назвала сексуальне насильство «найприхованішим злочином» та зауважила, що на кожну дівчину чи жінку, яка хоче розповісти свою історію, є багато таких, які мовчатимуть роками (Рада Європи 2022b, с. 11).

До форм сексуального насилля належать, зокрема, такі: зґвалтування, спроба зґвалтування, примусова проституція, торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації, сексуальне рабство, примусовий шлюб, примусова вагітність, примусовий аборт і примусове публічне роздягання. Крім того, що сексуальне насильство вважається злочином у більшості національних правових систем, воно є серйозним порушенням прав людини та, залежно від контексту, може бути елементом геноциду та/або порушення міжнародного гуманітарного права (Рада Європи 2022b).

Нормативно-правова база

Ключові заходи боротьби з насильством щодо жінок та дівчат:

■ забезпечити, щоб нормативно-правова база охоплювала всі форми насильства щодо жінок та домашнього насильства;

■ ефективно застосовувати цю базу для забезпечення захисту та компенсації на практиці;

■ застосувати гендерний підхід до законодавства та розробки політики у всіх сферах;

■ забезпечити, щоб уся політика була недискримінаційною та ґрунтувалася на міжсекторальному підході (див. нижче);

■ забезпечити участь жінок-лідерок у законотворчій та політичній діяльності та гарантувати врахування думки жінок і дівчат (ООН Жінки Україна 2025).

Впровадження гендерних підходів

Впровадження гендерних підходів («гендерний мейнстрімінг») передбачає врахування аспектів гендерної рівності на всіх етапах і рівнях політики, програм та проєктів. Жінки та чоловіки мають різні потреби, умови життя та обставини, зокрема нерівний доступ до влади, ресурсів, прав людини та інституцій, в тому числі до системи правосуддя, а також нерівний контроль над ними. Становище жінок і чоловіків також відрізняється залежно від країни, регіону, віку, етнічного чи соціального походження, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності та статевих ознак або інших чинників. Гендерні підходи мають на меті врахувати ці відмінності під час розробки, реалізації та оцінки політик, програм

і проєктів, щоб вони приносили користь як жінкам, так і чоловікам, не посилювали нерівність, а сприяли гендерній рівності. Як інструмент досягнення гендерної рівності, впровадження гендерних підходів також покликане вирішувати проблеми гендерної нерівності, які не завжди є очевидними (вебсайт Ради Європи, без дати, «Що таке гендерний мейнстрімінг?»).

Оскільки жінки та дівчата, які повертаються, є особливо вразливою групою до насильства стосовно жінок та домашнього насильства внаслідок свого міграційного досвіду, вони, найімовірніше, потребуватимуть доступу до послуг та підтримки, щоб забезпечити безпечне та стабільне повернення. «Врахування гендерних аспектів у процесах закупівель може сприяти більшій інклюзивності та принести користь різним гендерним групам у плануванні та реалізації проєктів, що фінансуються з державного бюджету» (Міжнародний інститут сталого розвитку, 2023). Структура «ООН Жінки» визначає закупівлі з урахуванням гендерних аспектів як «сталий вибір послуг, товарів або цивільних робіт, який враховує вплив на гендерну рівність та розширення прав і можливостей жінок» (ООН Жінки, 2020). Нею розроблено Пакет основних послуг для жінок та дівчат, які зазнали насильства, в якому наведено технічні рекомендації, спрямовані на забезпечення надання високоякісних послуг, що охоплюють сферу охорони здоров'я, правосуддя та правоохоронну діяльність, соціальні послуги, координацію та управління (ООН Жінки 2015). Зокрема, це стосується рекомендацій щодо оцінювання потреб у ресурсах для мінімального пакету послуг (ООН Жінки 2015, Модуль 7). Процеси формування бюджетів та закупівель з урахуванням гендерних аспектів не тільки сприяють розподілу державних ресурсів на благо всіх, але й служать для поліпшення умов праці та участі жінок і підприємств, що належать жінкам, у ланцюгах поставок.

Наведені нижче правові та політичні заходи допоможуть врахувати гендерні аспекти у нормативно-правовій базі:

- ратифікувати та впровадити міжнародні та регіональні документи, що стосуються боротьби з гендерно зумовленим насильством щодо жінок та дівчат;

- інтегрувати гендерні аспекти в бюджетування, практику та процеси закупівель для забезпечення більшої інклюзивності;

- включити положення як для осіб, що повертаються, так і для громад, куди вони повертаються, у національні та місцеві стратегії.

Ратифікація Стамбульської конвенції

18 липня 2022 року Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію. З того часу в країні розпочато програму законодавчої реформи та навчання відповідного персоналу. Стамбульська конвенція встановлює важливі стандарти у боротьбі з насильством стосовно жінок та домашнім насильством, беручи до уваги чотири основні напрями: недопущення, захист та підтримка, розслідування і кримінальне переслідування та координування політик.

” Я вітаю рішення української влади ратифікувати Стамбульську конвенцію, незважаючи на надзвичайно складні обставини. Це свідчить про їхню відданість не тільки захисту та підтримці постраждалих, а й притягненню винних до відповідальності, що є вкрай необхідним (Рада Європи 2022с).

*Марія Пейчинович-Бурич,
Генеральна секретарка Ради Європи*

Бюджетні процеси та закупівлі в Україні, що враховують гендерні аспекти

Бюджетний кодекс України, Закон України № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та план заходів з її реалізації слугують основою для впровадження механізмів застосування гендерного підходу в бюджетному процесі. У результаті реалізації стратегії на 2017–2020 роки 43 бюджетні програми головних розпорядників коштів державного бюджету та 1075 паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів містять гендерну складову. Вважається, що це найбільший у світі проєкт із впровадження гендерного підходу до формування державного та місцевого бюджетів. У січні 2025 року до Бюджетного кодексу було внесено зміни, які прямо передбачають гендерний підхід до формування бюджетів та вимагають, щоб показники ефективності для оцінки ефективності бюджетної програми включали гендерні складові⁴.

Українська влада розробила рекомендації щодо [гендерної політики](#) в українській адміністративній системі та [застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі](#) (Центр адаптації державної служби, 2024а та 2024b).

[«Альянс з гендерно відповідального та інклюзивного відновлення»](#) (ООН Жінки Україна, 2024) був заснований на Конференції з питань відновлення України 12 червня 2024 року в Берліні. Метою Альянсу є забезпечення того, щоб гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок займали провідне місце у процесах відновлення та відбудови в Україні. Наразі до його складу входять п'ятнадцять країн, провідні міжнародні фінансові інституції, агентства ООН, ЄС, численні партнери від громадянського суспільства та приватного сектору.

Розробка національної стратегії повернення, що враховує гендерні аспекти

Якщо з країни масово виїжджають мігранти, слід провести загальну оцінку ймовірних потреб жінок і дівчат, які повертаються, щоб визначити послуги, необхідну кількість персоналу та розподіл ресурсів, що необхідні для забезпечення формування бюджетів з урахуванням гендерних аспектів та надання послуг як для тих, хто повертається, так і для громад, до яких вони повертаються. Такі заходи повинні охоплювати не лише поточні потреби населення, яке опинилося у вигнанні або було переміщене, а і ймовірні додаткові виклики, з якими воно зіткнеться після повернення, зокрема проблеми реінтеграції та потреби громад, до яких воно повернеться («громади повернення»).

Для підготовки до повернення жінок і дівчат-біженок та мігранток в Україну важливо розробити національну стратегію, що враховує гендерні аспекти та визначає і забезпечує реалізацію гендерних потреб жінок і дівчат, що повертаються. Ця стратегія повинна:

■ чітко визначати ролі та обов'язки всіх відповідних установ на урядовому та муніципальному рівнях, а також на кожному етапі процесу повернення жінок та дівчат;

■ забезпечити, щоб відповідні координаційні органи, що здійснюють координацію діяльності з впровадження Конвенції про торгівлю людьми та Стамбульської конвенції, брали участь у розробці стратегії повернення або щоб з ними проводилися консультації з цього питання, з метою забезпечення належного врахування потреб постраждалих від торгівлі людьми, гендерно зумовленого насильства стосовно жінок та домашнього насильства, а також забезпечення безпечного та гідного повернення;

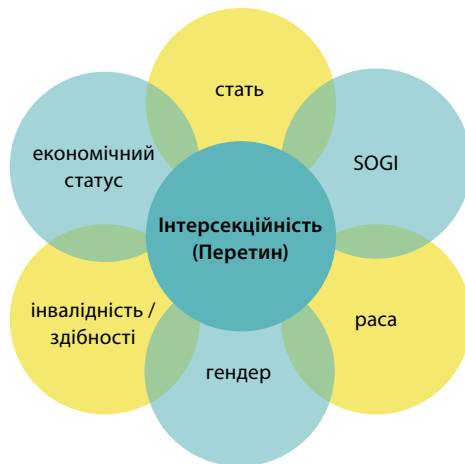
■ консультуватися з організаціями з питань захисту прав жінок та громадянським суспільством і забезпечувати врахування думок як жінок, які виїхали, так і тих, які залишилися, при розробці політик, спрямованих на посилення ролі жінок та забезпечення задоволення їх потреб.

В Україні діє [Стратегія державної міграційної політики](#) на період до 2025 року, яка була схвалена у 2017 році, але змінена у січні 2024 року (Розпорядження Кабміну № 482). У цій стратегії повернення українців розглядається не просто як право, а як необхідна умова відновлення та відбудови держави. У ній визнається, що значну частину тих, хто виїхав, становили жінки та діти, проте вона не передбачає чіткого підходу до питання повернення, що враховує гендерні аспекти.

Недискримінація, інтерсекційний підхід та подолання стереотипів

Множинні та перехресні форми дискримінації (Рада Європи, 2022а) не тільки роблять мігранток більш вразливими до шкоди, але й можуть перешкоджати їхньому ефективному поверненню та реінтеграції.

Множинна дискримінація має місце, коли особа зазнає дискримінації з різних підстав у різних випадках або в одному випадку, але з двох підстав. Наприклад, в одному випадку жінка може зазнавати дискримінації через те, що вона жінка, а в іншому – через те, що вона має інвалідність. Вона також може зазнавати дискримінації за обома ознаками одночасно.

Інтерсекційна (міжсекторальна перехресна) дискримінація описує ситуацію, коли особа стикається з дискримінацією за двома або більше ознаками, такими як раса та гендер, або гендер, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність. Нерівне становище окремих осіб і груп пов'язане з категоріями, що використовуються для їхнього розрізнення (Crenshaw, 1991). У сукупності вони породжують окремі та конкретні форми дискримінації та пригнічення. Це може призвести до того, що вплив такої дискримінації буде більшим, ніж сукупність її складових.

Для боротьби з дискримінацією та пом'якшення ризику шкоди в результаті стереотипів необхідно:

■ забезпечити, щоб жінки та дівчата, які повертаються, не зазнавали дискримінації з будь-яких підстав, зокрема через їхній міграційний статус, незалежно від того, чи вони повертаються, чи є внутрішньо переміщеними особами чи особами іншого статусу;

■ застосовувати інтерсекційний підхід до заходів повернення та реінтеграції, який враховує різні обставини та особливості жінок і дівчат у всій їхній різноманітності. Наприклад, ромські жінки, трансгендерні жінки або лесбійські пари з дітьми можуть мати особливі проблеми з документами, жінки з інвалідністю можуть поставати перед труднощами з доступом до послуг, а жінки, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, можуть відчувати більше перешкод з інтеграцією та відновленням, ніж інші особи, які повертаються;

■ приділяти особливу увагу заходам, спрямованим на подолання всіх форм стереотипів, що негативно впливають на права жінок і дівчат, які повертаються, наприклад, соціальна стигматизація та остракізм постраждалих від зґвалтування під час конфлікту або в період перебування за кордоном. Це може включати проведення інформаційно-просвітницьких кампаній і роботу з місцевими громадами та групами постраждалих осіб.

Жінки та дівчата з деяких країн можуть відчувати більшу рівність, свободу та автономію у країні свого призначення, ніж у країні свого походження. Наприклад, вони можуть мати більшу економічну незалежність. Зокрема, лесбійки, бісексуалки та трансгендерні жінки та дівчата могли проживати в країні, де вони відчували більший ступінь рівності або поваги до своїх прав людини. Якщо жінки не можуть продовжувати повноцінно користуватися своїми правами після повернення, це може спричинити сильний стрес, а в деяких випадках – конфлікти, а також підвищити ризик насильства з боку партнерів, членів сім'ї та оточуючих, до яких вони повертаються.

Ромські жінки та дівчата в Україні

Ромські жінки та дівчата частіше зазнають множинних форм дискримінації. Роми, які покинули Україну, часто стикаються з дискримінацією в країнах призначення через своє етнічне походження, стать, статус осіб без документів або без громадянства, а також через переміщення. Наслідки є не просто «додаванням» одного чинника до іншого, а результатом перетину усіх чинників.

Моніторинг ситуації ромів, переміщених внаслідок війни, виявив системні проблеми. Часто ромські жінки та діти не мають документів, що підтверджують правовий статус, в тому числі реєстрацію народження, майнові права, реєстрацію місця проживання тощо. Для переміщених членів спільноти це має серйозні наслідки: ті, які виїхали на початку війни, не можуть повернутися, а ті, які залишилися в Україні, не можуть отримати документи та не мають доступу до соціальних виплат і гуманітарної допомоги як ВПО. Близько 20% ромського населення в Україні або не мають громадянства, або знаходяться під ризиком безгромадянства, що призводить до додаткових вразливостей (Edwards, A. Zúñiga, A., Yayboke, E. 2023).

Документація

Жінки та дівчата, які перебувають за межами країни походження через переслідування, війну або надзвичайні гуманітарні ситуації, дуже часто не мають необхідних документів, зокрема свідоцтв про народження, проїзних документів, національних посвідчень особи або доказів сплати податків, пенсійних або інших внесків на соціальне страхування чи документів, що підтверджують їх кваліфікацію. Можливо, їх пошкодили, втратили, вкрали або просто загубили. Діти, народжені за кордоном, іноді не реєструються в країні походження їхніх батьків. Ці проблеми особливо гостро стоять перед жінками та дівчатами без громадянства.

Щоб допомогти жінкам та дівчатам, які бажають повернутися та отримати або поновити документи, необхідно:

■ забезпечити, щоб жінки та діти, в тому числі діти, народжені за межами країни, та діти, батько яких невідомий або батьки яких однієї статі або гендеру, могли отримати свідоцтво про народження та будь-які інші відповідні національні документи, що посвідчують особу, або документи про реєстрацію актів цивільного стану;

■ усунути перешкоди для повторної видачі документів тим, хто може повернутися, але перебуває за межами країни;

■ визнавати та надавати належний захист стосункам одностатевих пар, у тому числі у випадках, коли вони уклали шлюб або зареєстрували партнерство за кордоном (див. «Маймулахін і Марків проти України», заява № 755135/14 (2023));

■ допомагати тим, хто хоче повернутися, в отриманні проїзних документів;

■ після повернення допомоги з повторною видачею документів. За необхідності надавати послуги з виїзного обслуговування у віддалених місцевостях;

■ наскільки це можливо, усунути фінансові перешкоди для заміни документів;

■ надати можливість та допомогу особам без громадянства та їх дітям в отриманні документів, що дозволяють їм повернутися до місця їх попереднього постійного проживання;

■ забезпечити, щоб процедури визначення статусу без громадянства дозволяли особам без громадянства отримати громадянство.

У **Державній міграційній стратегії України** наголошується на необхідності відновлення документів, що посвідчують особу, та підтвердження громадянства українських громадян за кордоном, а також на недостатній спроможності дипломатичних представництв України за кордоном розглядати запити про видачу паспортів та свідоцтв для повернення. Постановою Кабінету Міністрів України № 678 від 10 червня 2022 року затверджено експериментальну процедуру, згідно з якою громадяни України та особи без громадянства, які зазвичай постійно проживають в Україні, можуть отримувати документи, перебуваючи за кордоном, через відокремлений підрозділ (філію, представництво) державного підприємства, що належить до сфери управління ДМС та є адміністратором Єдиного державного демографічного реєстру (вебсторінка «Укрінформ», 2024)⁵.

Чоловіки віком від 18 до 60 років були виключені з цього процесу, і їхні паспорти мали отримуватися в Україні. Постановою від 23 квітня 2024 року № 443 до неї було внесено зміни, які дають змогу групам чоловіків з інвалідністю, опікунам осіб з інвалідністю, батькам дітей з інвалідністю, особам, які потребують постійного догляду, та особам, які супроводжують тяжкохворих дітей, отримати паспортні документи за кордоном після подання відповідних підтверджуючих документів.

ВПО в Україні наполегливо рекомендується отримати довідку про реєстрацію як внутрішньо переміщена особа. Надається можливість отримати юридичну консультацію та допомогу в реєстрації, відновленні втрачених документів та доступі до соціальних виплат, консультації

соціальних працівників або допомогу в компенсації за пошкоджене або знищене майно (Благодійний фонд «Стабілізуєш Сервісез», 2024 р.).

У міграційній стратегії немає чітких положень щодо повернення та реінтеграції колишніх постійних мешканців, які не мали громадянства, проте в експериментальних процедурах передбачено низку положень, що забезпечують доступ до документів. За оцінками, у 2018 році в Україні проживало приблизно 82,5 тис. осіб без громадянства, з яких лише близько 6 тис. мали легальне місце проживання. Слід підготувати чіткі вказівки для жінок і дівчат без громадянства, які раніше проживали в Україні і бажають повернутися до неї.

Єдність сім'ї

Захист права на сімейне життя є надзвичайно важливим під час повернення та реінтеграції. Для жінок і дівчат, які втратили зв'язок зі своїми сім'ями, допомога у пошуку родичів та возз'єднанні сімей може сприяти безпечному та тривалому поверненню та реінтеграції. Деякі жінки та дівчата можуть не бажати возз'єднання з родиною через раніше пережите насильство, потенційну загрозу насильства або з інших причин, зокрема через те, що в країні призначення вони мають інший досвід ставлення до гендеру та/або сексуальної орієнтації, тому це завжди має бути питанням вибору. У жодному разі не слід вважати, що жінки та дівчата будуть у більшій безпеці чи краще захищені в сім'ї. Дівчат слід запитати, чи є якісь причини, чому вони не бажають возз'єднатися зі своєю сім'єю або колишнім опікуном, і якщо їхні відповіді викликають сумніви щодо безпеки, ці питання слід вирішувати відповідно до національних процедур соціального захисту дітей. В ідеалі, щоб дізнатися думку дитини, потрібно залучити фахівців з різних галузей.

Для захисту єдності сім'ї під час та після повернення, необхідно:

■ підтримувати та впроваджувати заходи з возз'єднання сімей, спрямовані, зокрема, на дітей, жінок похилого віку та жінок з інвалідністю;

■ забезпечити можливості розшуку членів сім'ї без жодної дискримінації з будь-яких підстав у якомога коротші строки;

■ якщо жінки чи дівчата не бажають возз'єднуватися з колишніми партнерами чи опікунами – розглянути можливість використання заходів транскордонного співробітництва, щоб забезпечити дотримання заходів захисту, вжитих за межами країни походження.

Міжнародний комітет Бюро Центрального агентства з розшуку щодо міжнародного збройного конфлікту між Російською Федерацією та Україною Червоного Хреста тісно співпрацює з організаціями Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, щоб допомогти сім'ям, де б вони не знаходилися, отримати відповіді про долю та місцезнаходження їхніх зниклих родичів (МКЧХ, 2024).

Ідентифікація та оцінювання потреб

Можливості для виявлення та ідентифікації ризиків і потреб постраждалих від насильства стосовно жінок виникають на різних етапах процесу, зокрема до повернення, під час отримання допомоги з реінтеграції та під час взаємодії з іншими службами. З часом вразливість та потреби можуть змінюватися, тому їх слід контролювати та переоцінювати через відповідні проміжки часу, щоб забезпечити виявлення ризиків та потреб.

Для забезпечення належного виявлення ризиків та оцінювання потреб необхідно:

- розробити рекомендації та протоколи для всіх відповідних установ. Вони повинні передбачати протоколи щодо добровільного надання інформації особами, які повертаються, до їхнього прибуття, перевірки, процедури направлення до спеціалізованих служб та інформування, а також найкращі практики щодо міжвідомчої співпраці;

- забезпечити достатню підготовку фахівців з питань використання та переваг керівних принципів і протоколів;

- виявляти та надавати більш інтенсивну підтримку спільнотам, що перебувають у зоні ризику, наприклад ЛБТІ, самотніми матерями, літнім жінкам, жінкам з інвалідністю, жінкам, що проживають у сільській місцевості, та представницям меншин.

Поїздки з метою ознайомлення

Такого роду програми сприяють створенню умов для добровільного повернення в умовах безпеки та гідності. Переміщені особи та біженці мають можливість відвідати свої колишні домівки, щоб самостійно оцінити збитки, завдані їхній власності та майну, безпеку, доступні послуги, інфраструктуру, засоби до існування та служби захисту в цьому районі. Такі програми, за наявності, мають на меті надати переміщеним особам можливість зробити вільний та обґрунтований вибір щодо повернення до країни походження або інтеграції в місці переміщення.

Якщо проводяться поїздки з метою ознайомлення, дуже важливо, щоб жінки могли прийняти усвідомлене рішення щодо повернення, до якого ставитимуться з повагою.

Оскільки біженці та особи, які користуються іншими формами захисту, ризикують втратити цей статус у разі повернення до країни походження, їм слід надати доступ до об'єктивної та актуальної інформації про потенційний вплив повернення на їхній правовий статус та доступ до прав і допомоги в країні призначення до здійснення такої поїздки.

Українці, що повертаються

Проблеми в країнах призначення, пов'язані як з можливостями працевлаштування, так і з правовим статусом, змушують українців, які перебувають за межами країни, побоюватися, що вони можуть бути змушені повернутися, незважаючи на загальну нестабільність і триваючу воєнну агресію Росії проти України. Багато переміщених осіб здійснюють короткострокові відвідування України, переважно з метою відвідування членів сім'ї, отримання документів, перевірки стану майна та загальної ситуації з безпекою (УВКБ ООН 2024а).

У лютому 2024 року директор Європейського регіонального бюро УВКБ ООН Філіп Леклерк закликав держави дотримуватися гнучкого підходу до короткострокових візитів до України та забезпечити, щоб візити тривалистю менше трьох місяців не впливали на правовий статус та пов'язані з ним права в країні призначення⁶.

Робота з широким колом зацікавлених сторін

Приклади передової практики у сфері боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством свідчать, що результати покращуються, коли правоохоронні органи, судова влада, жіночі НУО, органи захисту дітей та інші відповідні сторони об'єднують зусилля для проведення точної оцінки ризиків та/або розробки планів безпеки. Особливо важливу роль у забезпеченні позитивних довгострокових результатів можуть відігравати спеціалізовані організації з питань захисту прав жінок. Більше того, неурядові та громадські організації мають великий досвід успішної реалізації програм, спрямованих на надання притулку, юридичних консультацій, медичної та психологічної допомоги, а також на організацію гарячих ліній та інших необхідних послуг. Необхідно визнати їхній важливий доробок та залучити їх як партнерів до міжвідомчої співпраці або реалізації політик, пов'язаних з поверненням біженців.

Для формування передової практики у роботі з різними зацікавленими сторонами важливо:

- розробити протоколи для міжвідомчої взаємодії, що включатимуть вказівки для відповідних служб підтримки;

- забезпечити належний розподіл фінансових ресурсів та людського капіталу для залучення організацій з питань захисту прав жінок та громадянського суспільства.

В Україні діють різні міжвідомчі робочі групи, які опікуються питаннями боротьби з насильством стосовно жінок. До них належать Міжвідомча робоча група з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Росії проти України, та Міжвідомча робоча група з питань боротьби із сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом (Фонд ООН у галузі народонаселення, 2023). Взаємодія суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству та гендерно зумовленому насильству, визначена та регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» (22 серпня 2018 р. № 658 зі змінами, внесеними № 129 від 16.02.2022 та № 36 від 16.01.2024).

Забезпечення приймання, опіки та реінтеграції дівчат

Дівчата, які повертаються самостійно або з батьками, родичами чи опікунами, можуть мати особливі потреби щодо приймання та реінтеграції, пов'язані з їхнім статусом дітей. Хоча всі заходи, викладені в цьому Посібнику, також застосовуються і до дівчат, може знадобитися їхня адаптація з урахуванням найкращих інтересів дитини та її думки відповідно до її віку та здібностей, що постійно розвиваються. Консультативна група що до захисту прав українських дітей (CGU) готує перелік вимог щодо повернення дітей, що відповідають правам дитини, для приймаючих держав (країн призначення), який має бути остаточно затверджений у 2025 році. Держави повинні застосовувати **підхід** до повернення дівчат, **що ґрунтується на правах дитини** та зосереджується на її найкращих інтересах. При цьому слід брати до уваги вік дівчинки та її конкретні вразливості й потреби, незалежно від того, чи подорожує вона без супроводу, з іншою родиною чи заміжня. Дівчатам, які провели свої дитячі та юнацькі роки за межами країни повернення, може бути складніше адаптуватися до життя після повернення.

Щоб гарантувати дотримання підходу, що ґрунтується на правах дитини, всіма відповідними органами в країні походження, важливо забезпечити, щоб **найкращі інтереси дитини** були пріоритетом у всіх законах, політиці та заходах, що стосуються повернення дітей. Передові практики також вимагають:

■ ефективного впровадження положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS № 201) («Лансаротська конвенція»);

■ повноцінної участі у транскордонному співробітництві з органами влади країни, з якої дитина повертається;

належного врахування **особливих гендерних потреб дівчат**;

наявності протоколу міжвідомчої взаємодії;

наявності формальних процедур для передачі обов'язків щодо догляду та опіки над дітьми без супроводу або розлученими з родиною особою, члену сім'ї або органу влади, який несе за це відповідальність у країні повернення. Заходи щодо захисту дітей повинні реалізовуватися без дискримінації за міграційним статусом⁷;

забезпечення відповідності **початкових систем приймання для тих, хто повертається**, до статі й віку дівчат без супроводу та розлучених з сім'єю, а також включення відповідних і безпечних альтернатив піклування (наприклад, термінове влаштування в патронатну сім'ю);

якщо відомо, що дівчинка постраждала від або піддавалася ризику сексуального чи гендерно зумовленого насильства або експлуатації, жорстокого поводження з дітьми або домашнього насильства до виїзду з країни або під час переміщення, слід вжити заходів для забезпечення, наскільки це можливо, **безперервності усіх заходів захисту та реабілітації**. Необхідно буде **координувати дії зі службами захисту дітей** у країні відправлення, щоб визначити найкращі інтереси та потреби дитини, яка повертається. Важливо пам'ятати, що саме по собі повернення може становити порушення прав дитини, якщо до її виїзду вона зазнавала насильства або жорстокого поводження («Х проти Латвії», 2013 р.⁸);

дітям без супроводу та розлученим з батьками слід негайно призначити **незалежного та належним чином підготовленого опікуна**. Опікун має пройти навчання щодо того, як отримати доступ до загальних та спеціалізованих служб підтримки, зокрема механізмів, що забезпечують доступ до захисту та правосуддя для дітей, що повертаються, які постраждали від сексуального та гендерно зумовленого насильства;

оцінювання та контролю ризиків насильства щодо дівчат та загальної відповідності умов надання опіки;

У разі значних сумнівів щодо попередньої оцінки віку або якщо процес переоформлення документів показав, що країна призначення помилилася в оцінці віку, це слід виправити і визнати справжній вік дитини.

Правосуддя, дружнє до дитини, в Україні

В Україні діє [Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя для дітей](#) – міжвідомча платформа, створена Кабміном для розв'язання проблемних питань, пов'язаних із розвитком ювенальної юстиції та формуванням дружньої до дітей ювенальної системи⁹.

У 12 регіонах України реалізовано пілотний проєкт щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність¹⁰. Він зосереджується на дітях-потерпілих, дітях свідках та дітях, які вчинили кримінальні правопорушення. Запроваджується з метою забезпечення врахування найкращих інтересів дитини з точки зору віку, гендеру, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, сімейної, культурної та етнічної приналежності, а також врахування думки дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити¹¹.

Центр соціально-психологічної допомоги у сфері правосуддя для дітей, які постраждали або стали свідками насильства, надає комплексну соціальну, психологічну, правову, медичну та іншу підтримку та послуги дітям, незалежно від того, чи є вони постраждалими, чи свідками у справах про злочини, пов'язані з насильством. В основі лежить [модель «Барнахус»](#), яку просуває [Рада Європи](#) з метою захисту дітей від сексуального насильства та сексуальної експлуатації, а також [Лансаротська конвенція](#) – єдиний міжнародний договір, що криміналізує сексуальне насильство та експлуатацію дітей і забезпечує правову основу для впровадження моделі «Барнахус» (Рада Європи, 2023 р.; ЮНІСЕФ, без дати, вебсайт: «Модель «Барнахус»: загальна характеристика і впровадження в Україні»).

Діти, які зазнали сексуального насильства під час конфлікту, можуть отримати спеціальний статус «дитини війни». Для отримання цього статусу їм потрібно таке:

- ▶ документи, що підтверджують, що дитина постраждала від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом:
- ▶ щодо цього мало бути відкрито кримінальне провадження.

Хоча наразі цей статус не передбачає жодних державних пільг, окремі територіальні одиниці можуть надавати місцеві пільги (Міжвідомча координаційна рада, 2024).

Доступ до інформації про права та відповідні послуги

Першою перешкодою для жінок і дівчат, які повертаються, є незрозуміння того, яка підтримка доступна і де її можна знайти. Допомога в реінтеграції може надаватися спільно державою та неурядовими організаціями. Жінки, які повертаються, мають отримувати інформацію та мати доступ до правової, соціальної та фінансової підтримки, необхідної для забезпечення реалізації їхніх прав.

Країни походження можуть сприяти доступу до прав та послуг у такий спосіб:

■ Забезпечення наявності та надання інформації відповідними мовами та у зручних форматах жінкам та дівчатам, які повертаються, щоб повідомити їх про їхні права на допомогу в реінтеграції та пов'язані з цим послуги. Ця інформація повинна охоплювати таке:

- ▶ доступ до житла;
- ▶ можливості та допомогу в працевлаштуванні та освіті;
- ▶ соціальне забезпечення або інші соціальні послуги;
- ▶ послуги з захисту та підтримки осіб, які перебувають у групі ризику або постраждали від насильства стосовно жінок, домашнього насильства, торгівлі людьми та експлуатації;
- ▶ доступні державні послуги;
- ▶ охорона здоров'я, в тому числі фізичного, психічного, статевого і репродуктивного здоров'я, а також репродуктивні права;
- ▶ сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту та механізми компенсації.

■ Якщо інформація або послуги надаються переважно в Інтернеті або в цифровому форматі, слід вжити заходів для охоплення осіб, які не мають доступу до цифрових технологій, наприклад проводити інформаційно-просвітницьку роботу в ізольованих громадах, телевізійні або радіокампанії.

■ Сприяти та підтримувати доступ до відповідних послуг та підтримки, зокрема грошової допомоги, якщо це необхідно для забезпечення основних прав та потреб, у тому числі щодо подальшого пересування.

Україна: Дія Центри

[Українські Дія Центри](#) описуються як «мережа місць, де можна отримати всі необхідні протягом життя адміністративні послуги. Без черг. Без біганини. Без зайвих довідок» ([вебсайт порталу ДІЯ](#), без дати). Вони охоплюють широкий спектр адміністративних державних послуг, зокрема (пере)оформлення документів та доступ до допомоги. Відвідувачі Дія Центрів можуть отримати такі послуги: консультації щодо онлайн-послуг, місця для самообслуговування та бізнес-консультацій, безкоштовну юридичну допомогу, пошту, банківські послуги, оплату комунальних послуг, приймання громадян головою територіальної громади, коворкінг та кав'ярню або кавовий апарат.

Ініціатива [«Україна – це Дім»](#) виникла як спільний проєкт Міністерства відновлення України та УВКБ ООН, метою якого є надавати допомогу людям у ремонті пошкоджених або відбудови зруйнованих будинків. Тепер вона надає доступ до інформації для переміщених сімей, щоб допомогти їм приймати обґрунтовані рішення щодо повернення. Платформа доступна українською та англійською мовами та містить інформацію про необхідні документи, доступні послуги та безпекову ситуацію¹².

Україна—це Дім

Надаємо інформацію біженцям та внутрішньо переміщеним українцям про їхнє право на подальше перебування у приймаючих країнах чи громадах, роз'яснюємо можливості та відповідаємо на питання щодо добровільного повернення додому, а також сприяємо отриманню підтримки з відновлення та відбудови домівок.

Дізнатися більше

Доступ до механізмів захисту та правосуддя

Вкрай важливо, щоб особи, які повертаються, перебували в безпеці та були захищені від наявних джерел насильства та потенційних кривдників. Жінки та дівчата, що повертаються, також можуть бути більш вразливими до насильства стосовно жінок, експлуатації або домашнього насильства через соціально-економічні обставини, до яких вони повертаються.

Деякі жінки та дівчата, що повертаються, вже матимуть визначені потреби в захисті через свій досвід насильства стосовно жінок. У певних випадках у країні призначення до повернення будуть проведені детальні оцінки ризиків та запроваджені програми безперервного управління ризиками та програми підтримки. Проти кривдників можуть бути порушені кримінальні, цивільні або сімейні судові провадження в країні походження, країні транзиту або країні призначення. Крім того, деякі жінки та дівчата можуть бажати та мати право подавати позови щодо воєнних злочинів або втрат, понесених внаслідок війни. Необхідно подбати про те, щоб відповідні заходи захисту та будь-які процедури, пов'язані з поверненням, були продовжені.

Для того щоб механізми захисту та правосуддя працювали ефективно, жінки та дівчата можуть потребувати юридичних консультацій та допомоги, доступу до правової допомоги, послуг перекладачів, у тому числі перекладачів жестової мови, а також врахування деяких додаткових перешкод, з якими можуть стикатися жінки, якщо їм доводиться подорожувати на великі відстані або чекати тривалий час з дітьми, або якщо вони мають економічні перешкоди для доступу до правосуддя. Деяким жінкам може бракувати обладнання або досвіду для доступу до правосуддя через Інтернет.

Щоб історії жінок та дівчат з психічними або фізичними вадами, зокрема з посттравматичним стресовим розладом, були почуті та їм повірили, може знадобитися адаптація судового процесу або фізичного середовища. Необхідно буде застосовувати гендерно-чутливий підхід, орієнтований на інтереси постраждалих.

Жінки та дівчата, які повертаються додому, потребують **практичного доступу до ефективного правосуддя та відшкодування шкоди за гендерно зумовлене насильство або інші неправомірні дії**. Зокрема:

Жінки та дівчата, які повертаються, повинні мати доступ до національних та міжнародних цивільних, адміністративних та кримінальних засобів правового захисту. Такі засоби повинні включати можливість звернення за відшкодуванням шкоди за гендерно зумовлене насильство стосовно жінок, торгівлю людьми та насильство щодо жінок в умовах збройного конфлікту.

Розробити законодавчі норми, політику та інші заходи для боротьби з насильством стосовно жінок, у тому числі сексуальним насильством та експлуатацією жінок і дівчат, які повернулися, беручи до уваги їхню соціально-економічну вразливість.

Не допускати, щоб покарання за період відсутності впливало на доступність юридичних консультацій та безоплатної правової (правничої) допомоги на умовах, передбачених національним законодавством.

За потреби слід забезпечити послуги жінок-перекладачок.

Забезпечити, щоб відповідні фахівці в поліції та судочинстві були навчені застосовувати підхід, що враховує гендерні аспекти, при отриманні доказів та наданні підтримки постраждалим через систему правосуддя.

Правнича допомога в Україні

Закон України № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу» передбачає систему безкоштовної первинної та вторинної правничої допомоги. Первинна правнича допомога охоплює надання правової інформації, консультації та складання заяв і скарг. Вторинна правнича допомога надається певним групам для представництва їх інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами. До цих груп належать:

люди з низьким доходом, ВПО, постраждалі від війни, учасники бойових дій та військовослужбовці, члени сімей загиблих захисників і захисниць, мешканці тимчасово окупованих територій, діти, особи, які постраждали від домашнього насильства, особи, стосовно яких суд розглядає справи, особи без громадянства, потерпілі від жорстокого поводження, катувань або сексуального насильства під час бойових дій.

Реєстр збитків для України

Цей [Реєстр](#) призначений для реєстрації всіх заяв, що відповідають критеріям для отримання компенсації за збитки, втрати та травми, заподіяні російською збройною агресією в Україні з 24 лютого 2022 року. У ньому також будуть наведені докази на підтвердження таких заяв.

Для того, щоб заяви були зареєстровані в Реєстрі, вони повинні відповідати трьом простим критеріям прийнятності, що містяться в Статуті Реєстру. Заяви повинні стосуватися шкоди, втрат або травми, які:

- ▶ мали місце 24 лютого 2022 року або пізніше;
- ▶ мали місце на території України, в межах її міжнародно визнаних кордонів, включно з територіальними водами;
- ▶ були спричинені міжнародно-протиправними діями Російської Федерації в Україні або проти України.

Серед інших категорій заяв, що стосуються жінок та дівчат, у 2025 році Реєстр збитків почав приймати заяви щодо сексуального насильства (за категорією A2.4). Постраждалі особи можуть подавати заяви як про відшкодування морального болю/страждання, так і про серйозні тілесні ушкодження (в тому числі витрати на медичне лікування), якщо насильство мало місце в межах міжнародно визнаних кордонів України або було безпосередньо пов'язане з подіями в Україні. Для отримання додаткової інформації див. розділ [«Поширені запитання](#) щодо позовів категорії A2.4» на вебсайті Реєстру.

Реєстр має намір застосовувати підхід, що враховує гендерні аспекти та орієнтований на інтереси постраждалих.

Реєстр дає змогу постраждалим від війни особам безпосередньо брати участь у процесі відшкодування. Реєстр надасть постраждалим можливість розповісти свою історію, подавши заяви – із зазначенням своїх свідчень та інших доказів – щоб допомогти їм відновити відчуття контролю, яке вони, можливо, втратили через пережиту травму, та допомогти їм стати на шлях до реабілітації.

Постраждалі особи часто мають особливі потреби та уподобання, які вимагають індивідуальних та оперативних рішень, і Реєстр братиме їх до уваги при розробці правил та положень щодо процесу подання заяв, зокрема стандартів доказування.

Для захисту благополуччя та гідності постраждалих осіб, які пережили травму, надзвичайно важливо уникати повторної травматизації, і Реєстр докладає всіх зусиль, щоб його робота та процеси були організовані таким чином, щоб, наскільки це можливо, не змушувати постраждалих осіб знову переживати жахи, яких вони зазнали.

Це передбачає активну співпрацю з правоохоронними органами та іншими організаціями, щоб використовувати заяви, свідчення та інші докази, які вже надали постраждалі особи в рамках інших розслідувань.

Хоча Реєстр не може надати інші форми відшкодування, такі як заходи для фізичного та психологічного зцілення, психосоціальної підтримки та реабілітації, він бере на себе зобов'язання співпрацювати з організаціями для координації та надання інформації про доступ до таких послуг.

- Форми та детальна інформація доступні за адресою:
<https://rd4u.coe.int/uk/>

Транскордонний захист та співпраця

У деяких випадках жінки та дівчата отримують у країні призначення судові приписи для захисту від ризиків домашнього насильства, переслідування або інших форм гендерно зумовленого насильства. Наскільки це можливо, вони повинні бути передані та реалізовані в країні повернення.

Такі цифрові прояви гендерного насильства, як сексуальні домагання в Інтернеті, переслідування в Інтернеті та за допомогою електронних технологій, а також цифрові прояви психологічного насильства, зокрема економічного, легко перетинають кордони, тому слід вживати заходів для забезпечення захисту від нових форм насильства, які можуть виникати в ситуаціях, коли сторони географічно віддалені одна від одної (ГРЕВІО, 2021).

Щоб забезпечити продовження захисту у випадках, коли жінка або дівчина повертається до своєї країни походження, необхідно:

■ забезпечити можливість транскордонного захисту та реалізації механізмів співпраці в законодавстві та на практиці, в тому числі в підтриманні та передачі відповідних захисних (обмежувальних) та заборонних судових приписів;

■ розробляти протоколи, проводити навчання та надавати рекомендації судовим та правоохоронним органам щодо ефективного ведення справ, що стосуються транскордонної юрисдикції або механізмів;

■ підвищувати обізнаність та зміцнювати спроможність жіночих організацій боротися з транскордонними цифровими проявами домашнього насильства.

У Стамбульській конвенції (CETS № 210) викладено загальний набір принципів, що регулюють міжнародне співробітництво, яке охоплює всі аспекти запобігання, боротьби та переслідування всіх форм насильства, що підпадають під сферу застосування Конвенції (стаття 62), та міститься заклик до сторін Конвенції посилити обмін інформацією, зокрема у випадках, коли є обґрунтовані підстави вважати, що існує безпосередня загроза насильства. Така інформація включає відомості про захисні накази, винесені на користь осіб, які знаходяться в ситуації ризику (стаття 63).

Будапештська конвенція (CETS № 185) встановлює низку юридично зобов'язуючих стандартів щодо криміналізації окремих аспектів кібернасильства, забезпечення доказів та налагодження транскордонного і міжнародного співробітництва з метою розслідування та судового переслідування випадків насильства проти жінок в Інтернеті.

На території ЄС Директива 2011/299/ЄС про європейський захисний припис встановлює механізм, що дозволяє визнавати захисні приписи, видані як кримінально-правові заходи на території держав-членів. Так само, пряме визнання цивільного захисного припису в державах-членах ЄС регулюється Регламентом (ЄС) № 606/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 року про взаємне визнання захисних заходів у цивільних справах.

Транскордонні заходи реагування української поліції на експлуатацію та торгівлю людьми

З метою реагування на ризик експлуатації та торгівлі українками за межами країни українська поліція повідомила, що вони налагодили належну співпрацю зі структурами ЄС, зокрема з Європолем та Європейським агентством прикордонної і берегової охорони (Frontex), і створили робочу групу, до якої входять переважно країни, що межують з Україною, діяльність якої зосереджено на запобіганні та боротьбі з торгівлею людьми. Особлива увага приділяється громадянам України, які були змушені покинути Україну через воєнну агресію. Для співробітництва між різними правоохоронними органами у різних країнах використовуються служби зашифрованих повідомлень.

У рамках Ради Європи Група експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми підготувала [Рекомендації](#) щодо усунення ризиків торгівлі людьми у зв'язку з війною в Україні та гуманітарною кризою. Нещодавно Рада Європи відкрила для підписання новий протокол (Валеттський протокол) до [Конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах](#). Ним модернізуються процедури взаємної допомоги, запроваджуються нові типи запитів та охоплюються цифрові інструменти, щоб співробітництво стало швидшим, ефективнішим та краще відповідало сучасним викликам, при цьому забезпечуючи захист прав людини.

Доступ до підтримки та послуг

Доступ до психосоціальної допомоги та охорони здоров'я

Жінки та дівчата-мігрантки можуть повертатися з проблемами зі здоров'ям, яких раніше не мали, через події, що змусили їх виїхати, травми, отримані під час подорожі, або лікування в країні призначення (MOM 2024b). Жінки та дівчата, що повертаються, можуть мати особливі медичні потреби через їхній досвід насильства щодо жінок або домашнього насильства. Жінки та дівчата, що належать до ЛБТІ-спільноти можуть мати особливі потреби в підтримці, оскільки вони частіше зазнають як ізоляції від сім'ї та громади, так і віктимізації після повернення.

Щоб подолати перешкоди у доступі до медичної допомоги та забезпечити для жінок і дівчат, що повернулися, належне лікування, яке сприятиме їхній реінтеграції, необхідно:

■ забезпечити виявлення жінок, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, незалежно від того, чи це сталося внаслідок війни, міграції чи домашнього насильства, та надати їм допомогу і підтримку, незалежно від місця, де було скоєне насильство;

■ підготувати персонал, який працює на національних гарячих лініях, з питань, що стосуються жінок, які повертаються;

■ обладнати мобільні бригади, щоб забезпечити доступ до підтримки жінкам у важкодоступних або сільських районах;

■ сприяти координації та безперервності надання допомоги в різних країнах шляхом налагодження зв'язків з посольствами, консульствами та організаціями громадянського суспільства;

■ проводити інформаційно-просвітницькі кампанії для боротьби зі стигматизацією, як на національному рівні, так і у громадах, у які повертаються, а також в освітніх закладах.

Жінки, які постраждали від зґвалтування, можуть внаслідок цього злочину народити дітей. Деяким жінкам у цій ситуації може бути важко виховувати дітей, а для інших дитина стає захисним чинником у поверненні до нормального життя. Серед поширених проблем – посттравматичний стрес і депресія та їхній вплив на стосунки між дитиною і батьками (Immaculate, C. 2023).

Щоб поліпшити ситуацію для жінок, які повернулися після зґвалтування, та їхніх дітей, необхідно:

■ забезпечити підготовку служб захисту дітей та соціальних працівників у цьому питанні;

■ надавати спеціалізовану підтримку жінкам та дітям, які опинилися в таких обставинах.

В Україні діє 875 спеціалізованих служб, спрямованих на задоволення потреб постраждалих від насильства стосовно жінок. Серед них шелтери, кризові кімнати, денні центри, консультаційні служби, мобільні бригади та гарячі лінії. Проблемаю залишається кадрове забезпечення цих служб, і спостерігається 23-відсотковий дефіцит персоналу серед керівників служб, психологів, соціальних працівників та інших адміністративних і юридичних працівників (Світовий банк, 2024). Як видається, в країні немає спеціальних кризових центрів для постраждалих від зґвалтувань та сексуального насильства, як того вимагає стаття 25 Стамбульської конвенції.

12 Центрів допомоги врятованим (Фонд ООН у справах народонаселення, 2024) в Україні надають безкоштовну та конфіденційну соціальну та психологічну допомогу постраждалим від війни, зокрема:

- **Соціальна допомога:** Фахівці надають інформацію про медичну та гуманітарну допомогу, державні виплати, тимчасовий притулок, центри підтримки внутрішньо переміщених осіб тощо.
- **Психологічна допомога:** Фахівці надають консультації для нормалізації психоемоційного стану постраждалих. У центрах також працюють дитячі психологи.

- **Юридична допомога:** Фахівці надають юридичні консультації з різних питань.
- **Спеціалізована допомога:** Фахівці надають всебічну підтримку постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з війною.

Сюди входять три мобільні центри, які надають психологічну, соціальну та правову підтримку населенню деокупованих територій та прифронтових регіонів України (Державний сайт України, 2024).

Громадська організація «Ла Страда» публікує на своєму вебсайті перелік служб підтримки та контактні дані для жінок і дівчат (Ла Страда, 2024).

Доступ до житла, допомога або підтримка в економічній та фінансовій реінтеграції

Відсутність житла або економічної незалежності робить жінок і дівчат особливо вразливими до насильства та експлуатації. Особи, що повертаються, можуть постати перед труднощами при доступі до колишнього житла. Поки їх не було, воно могло бути пошкоджене, зруйноване або зайняте. У випадку жінок, майно могло належати їхньому чоловікові або іншому члену сім'ї чоловічої статі.

У планах повернення та реінтеграції пріоритетним завданням має бути забезпечення доступу до належної роботи. Тут слід враховувати рівень освіти, визнаючи, що жінки могли здобути кваліфікацію, навички та досвід у країні призначення, зокрема безпосередньо завдяки своєму міграційному досвіду.

Жінкам також може бути важче отримати доступ до допомоги з реінтеграції та можливостей працевлаштування через структурну нерівність або через пережитий ними досвід в умовах війни. Готівкові інтервенції¹³ можуть сприяти зміцненню самостійності та підвищенню стійкості. Це дає жінкам і дівчатам можливість задовольняти свої основні потреби та зменшує їхню вразливість до сексуальної експлуатації, стигматизації та негативних стратегій виживання, таких як секс за гроші або дитячі шлюби (Міжвідомчий постійний комітет, 2018).

Без належної організації надання допомоги особам, які повертаються, може сприяти формуванню у широкої громадськості враження про надання їм преференційного ставлення, особливо в уразливих умовах (MOM, 2019).

Щоб сприяти реінтеграції та економічній стабільності жінок та дівчат, що повертаються, необхідно:

■ забезпечити жінкам доступ до механізмів вирішення майнових спорів та допомоги у відбудові;

■ забезпечити достатню місткість шелтерів для постраждалих від домашнього насильства, щоб прийняти жінок, що повертаються, та їхніх дітей;

■ заходи економічної підтримки повинні брати до уваги обов'язки жінок по догляду за домом, наявність транспорту та зручність пересування, доступ жінок до фінансових установ та рівень обізнаності з технікою, такою як мобільні телефони, а також будь-які додаткові перешкоди, з якими стикаються жінки похилого віку, жінки з числа ЛБТІ, національних меншин та жінки з інвалідністю;

■ співпрацювати з національними та місцевими центрами зайнятості, соціальними партнерами, ефективними системами підбору робочої сили та приватним сектором;

■ забезпечувати навчання та підтримку жінок і дівчат з метою розвитку їхнього економічного потенціалу;

■ надавати можливості для підприємництва за допомогою механізмів технічної та фінансової підтримки;

■ збирати дезагреговані дані та проводити всеосяжний гендерний аналіз соціально-економічних програм.

Працевлаштування та соціальне забезпечення для жінок та дівчат, які повернулися в Україну

Дані дослідження Світового банку (Світовий банк, 2024) свідчать, що станом на квітень 2023 року 72% зареєстрованих безробітних становили жінки. Жінки частіше, ніж чоловіки, залежать від соціального забезпечення, а сукупний дохід на душу населення був на 20% вищим у домогосподарствах, очолюваних чоловіками, ніж у домогосподарствах, очолюваних жінками. Домогосподарства, очолювані жінками, непропорційно часто займаються доглядом за іншими людьми і частіше стикаються з нестабільністю зайнятості. Жінки витрачають понад 16 годин на тиждень більше, ніж чоловіки, на неоплачувану домашню роботу. Хоча

участь батьків у догляді за дітьми помітно зросла, жінки все ще несуть основну відповідальність за домашню роботу та догляд за дітьми.

Постанова Кабінету Міністрів України № 94, прийнята в Україні 26 січня 2024 року, передбачає надання допомоги сім'ям, які повернулися, та внутрішньо переміщеним особам, які не сплачували жодних соціальних внесків протягом 3 місяців до подання заяви про надання допомоги. Шестимісячна грошова допомога надається малозабезпеченим сім'ям, які повернулися з-за кордону, перебували за кордоном понад 90 днів і не мають роботи, навіть якщо члени їхніх сімей працездатні. Вона також доступна для ВПО. Працездатні одержувачі допомоги повинні зареєструватися в Центрі зайнятості або знайти роботу протягом двох місяців після отримання грошової допомоги (сайт УВКБ ООН «Україна – це Дім», без дати).

Можливість перенесення соціального захисту та професійної кваліфікації

В ідеалі повернення має супроводжуватися заходами забезпечення сталої реінтеграції та допомоги в державах повернення. Хоча мігранти, можливо, не сплачували внески до відповідних систем у своїх країнах походження під час відсутності, вони могли сплачувати внески до систем охорони здоров'я, соціального забезпечення, зайнятості або пенсійного забезпечення в країні призначення.

В інтересах як жінок і дівчат, які повертаються, так і приймаючої країни, слід вжити заходів для:

- розробки угод про перенесення прав із країнами призначення, щоб забезпечити для тих, хто повертається, можливість і далі користуватися системами охорони здоров'я, страхування від безробіття та пенсійного забезпечення;

- забезпечення доступу до місцевих та національних програм соціального захисту без штрафних санкцій.

Крім того, жінки та дівчата могли отримати в країні призначення професійну кваліфікацію. Визнання такої кваліфікації може сприяти не тільки реінтеграції, а й поверненню на ринок праці, що надало б країні повернення працівників із потенційно дуже необхідними навичками.

Цього можна досягти через:

■ визнання освітньої кваліфікації та досвіду роботи мігрантів та біженців за допомогою таких ініціатив, як Європейський паспорт кваліфікацій Ради Європи (вебсайт Ради Європи, без дати);

■ забезпечення визнання дипломів або кваліфікацій, отриманих у країні призначення, для всіх мігрантів та біженців (пункт 108 CM/Rec(2022)17).

Україна запровадила процедуру [визнання кваліфікацій, отриманих за кордоном](#), у тому числі професійних кваліфікацій. Доступ до неї можна отримати онлайн (Міністерство освіти і науки України, 2024).

Моніторинг та оцінювання

У контексті повернення, політика та практика, спрямовані на підтримку повернення постраждалих від насильства стосовно жінок, у тому числі сексуального, повинні контролюватися та оцінюватися, щоб гарантувати, що вони досягають цільових груп та належним чином відповідають їхнім потребам. Стаття 11 Стамбульської конвенції вимагає від сторін збирати адміністративні дані, проводити дослідження та отримувати дані опитувань щодо насильства стосовно жінок та домашнього насильства (Рада Європи, 2016).

Принципи, що застосовуються для ефективного моніторингу та оцінки, включають:

■ Забезпечення того, щоб процес збору даних, особливо коли йдеться про конфіденційні особисті дані, відповідав принципам права на приватність, захист та безпеку даних (стаття 65 Стамбульської конвенції).

■ Забезпечення того, щоб процес збору даних був розбитий за статтю, віком, етнічною приналежністю, міграційним статусом та, де це доречно, за ознакою стосунків між кривдником і постраждалою.

■ Використання даних для розробки доказових заходів та політики, що враховують гендерні аспекти, спрямованих на стале, безпечне та тривале добровільне повернення громадян та інших колишніх постійних мешканців.

Загалом, оцінювання має бути окремим процесом, незалежним від моніторингу. Приклади критеріїв включають релевантність, узгодженість, ефективність, результативність, вплив та сталість. До цих критеріїв слід застосовувати гендерний підхід, щоб оцінити, чи враховуються потреби та пріоритети жінок у всій їхній різноманітності і чи сприяли вжиті заходи просуванню гендерної рівності (наприклад, ОЕСР, 2021).

Джерела

Дата останнього доступу до усіх джерел: 06.08.2025.

ЗАКОНИ, НОРМАТИВНІ АКТИ ТА СТАНДАРТИ

Стандарти Ради Європи

CETS № 185, Будапештська конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>, <https://rm.coe.int/1680998127>

CETS № 210, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>

CETS № 210, Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>

Конвенція 108+, Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108-and-protocol>

CM/Rec(2006)6, Рекомендація Комітетів Міністрів Ради Європи державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб, доступно за посиланням: https://rm.coe.int/16806b5aaf_E/CN.4/1998/53/Add.2

CM/Rec(2019)11, Рекомендація щодо дієвої опіки для дітей без супроводу дорослих та дітей, розлучених із сім'єю, у контексті міграції, доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-11-guardianship-en/16809ccfe2>

CM/Rec(2022)17, Рекомендація Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>

ГРЕВІО 2021, Загальна рекомендація № 1 щодо цифрового виміру насильства стосовно жінок, <https://rm.coe.int/grevio-2021-20-first-general-recommendation-ukr/1680a4ad92>

Міжнародні стандарти

Конвенція ООН про статус біженців 1951 року, доступно за посиланням: <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>

ЮНЕСКО, 1998 р., E/CN.4/1998/53/Add.2 «Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення», Економічна і соціальна рада Організації Об'єднаних Націй, 11 лютого 1998 р. <https://digitallibrary.un.org/record/535577?v=pdf>

Європейський Союз

Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у випадку масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків цього. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0055&qid=1648223587338>

Директива ЄС 2011/299/ЄС про Європейський захисний припис, доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0099>

Регламент (ЄС) № 606/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 року про взаємне визнання захисних заходів у цивільних справах, доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0606>

Стратегії та плани дій Ради Європи

Стратегія Ради Європи щодо забезпечення гендерної рівності на 2024–2029 роки доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-2026-coe-gender-equality-strategy-2024-2029-ukr-web/48802bbf6e>

План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та реконструкція», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>

План дій Ради Європи щодо захисту вразливих осіб у контексті міграції та притулку в Європі (2021–2025 рр.), доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/migration-and-refugees/implementation-ap-vulnerable-persons>

Прецедентне право Європейського суду з прав людини

«Маймулахін і Марків проти України» (Maymulakhin and Markiv v Ukraine), заява № 755135/14 (2023 р.), <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-224984>

«Х проти Латвії» (X v Latvia), [ВП] заява № 27853/09 (2013 р.), <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-138992>

УКРАЇНСЬКІ ЗАКони ТА ПОЛІТИКА

Українське законодавство

Бюджетний кодекс України, доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Закон України № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

Закон України «Про безоплатну правничу допомогу», № 3460-VI, доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України № 150/445/2077/5/187 від 01.06.2023 «Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність», доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v0150905-23?lang=uk#Text>

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 482 «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року», Розпорядження Кабінету Міністрів від 19 січня 2024 р. № 43-р. Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року (зі змінами, внесеними № 129 від 16.02.2022 та № 36 від 16.01.2024) «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1805-р «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України від 10 червня 2022 року № 678 «Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України, оформлення, обміну іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають в Україні, посвідки на постійне проживання під час їх перебування за межами України», доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/678-2022-%D0%BF#n29>

Постанова Кабінету Міністрів України від 6 січня 2024 року № 94 «Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб», доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-2024-%D0%BF#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 року № 443 «Про внесення змін до пункту 11 Порядку реалізації експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України, оформлення, обміну іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають в Україні, посвідки на постійне проживання під час їх перебування за межами України», доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2024-%D0%BF#n2>

Офіційні сайти органів державної влади України

Центр адаптації державної служби, 2024а: сайт, Застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, 27.07.2022, доступно за посиланням: <https://drive.google.com/file/d/1P3lDYH0E83DK8DjczOIXMdlQexPWlSfz/view> останній доступ: 05.08.2024 та <https://center.gov.ua/category/materialy/> останній доступ: 06.08.2025

Центр адаптації державної служби, 2024b: «Гендерна політика в системі публічного управління України», <https://drive.google.com/file/d/1lggcL1ickxx4e-6bc7dCIXJEcdTS-soV/view> останній доступ: 12.08.2024 та <https://center.gov.ua/materialy/>, останній доступ: 06.08.2025

Благодійний фонд «Стабілізуєш Суппорт Сервісез», 2024 р., вебсторінка «Отримання довідки ВПО: актуальна інструкція», доступно за посиланням: <https://sss-ua.org/news/otrymannya-dovidky-vpo-aktualna-instrukciya/>

Вебсайт порталу ДІА, Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу «Портал ДІА» (державна служба отримання адміністративних послуг онлайн), вебсайт доступний за посиланням: <https://center.diaa.gov.ua/about-snap>

Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя для дітей, 2024 р., вебсторінка Міністерства юстиції, доступно за посиланням: <https://minjust.gov.ua/inccojj>

Міністерство соціальної підтримки, 2024 р., вебсторінка «Виплати на проживання для ВПО», доступно за посиланням: <https://www.msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/vnutrishno-peremishchenym-osobam>

Державний сайт України, 2024 р., новина «В Україні запустили мобільні Центри допомоги врятованим для підтримки українців, які постраждали від війни», 10 квітня 2024 р., доступно за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapustily-mobilni-tsentry-dopomohy-vriatovanym-dlia-pidtrymky-ukraintsiv-iaki-postrazhdaly-vid-viiny>

«Укрінформ», 2024 р., вебсторінка «Українцям роз'яснили, хто зможе за кордоном отримувати документи», 26.04.2024, останній доступ: 07.08.2024, доступно за посиланням: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3857057-ukraincam-rozasnili-hto-zmoze-za-kordonom-otrimuvati-dokumenty.html>

МАТЕРІАЛИ РАДИ ЄВРОПИ

Рада Європи, 2016 р., С. Волбі (2016), Забезпечення збору даних та дослідження насильства стосовно жінок та домашнього насильства: стаття 11 Стамбульської конвенції (Walby, S. 2016, Ensuring data collection and research on violence against women and domestic violence: Article 11 of the Istanbul Convention), Рада Європи, 2016 р. доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168066dcc4>

Рада Європи, 2021 р., «Правовий аналіз роботи моделі «Барнахус» в Україні», 2021 р., Рада Європи, доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/legal-analysis-ukr-web/1680a317f5> [доступно українською мовою]

Рада Європи, 2022a, Соса, Л., Местре І., Местре р., 2022 р., «Забезпечення недискримінаційного впровадження заходів щодо протидії насильству над жінками та домашньому насильству: стаття 4, пункт 3 Стамбульської конвенції» (Sosa, L. and Mestre I. Mestre R. 2022 'Ensuring the non-discriminatory implementation of measures against violence against women and domestic violence: Article 4, Paragraph 3, of the Istanbul Convention'), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-2024-covaw-ii-collection-of-papers-on-article-4-paragraph-3-of-ic/1680b11032>

Рада Європи, 2022b Ашраф, С. Мельниченко, О. та Степанюк О. «Робота з постраждалими від сексуального насильства, вчиненого в умовах збройного конфлікту: посібник для фахівців із психологічної допомоги та екстреного реагування в Україні», проєкт COVAW, 2022 р., доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-2022-sexual-violence-manual-web-ua/1680a97133>

Рада Європи, 2022с, Бурич, Марія Пейчинович, 2022 р., Генеральна секретарка Ради Європи, «Ми повинні допомогти постраждалим від сексуального насильства в Україні», DC 241(2022), 24 листопада 2022 року, доступно за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/ukraine-we-must-help-victims-of-sexual-violence-by-russian-soldiers>

Вебсторінки Ради Європи

Рада Європи, без дати, вебсторінка Ради Європи «Що таке гендерний мейнстрімінг?» (англійською мовою) доступна за адресою: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming>

Рада Європи, без дати, вебсторінка Ради Європи «Визнання кваліфікацій біженців» доступна за адресою: <https://www.coe.int/en/web/education/recognition-of-refugees-qualifications>

ІНШІ ДЖЕРЕЛА

А. Едвардс, А. Зуніга та Е. Яйбоке, 2023 р., «Безгромадянство в Україні» (Edwards, A. Zúñiga, A. and Yayboke, E. 2023 'The State of Statelessness in Ukraine'), Центр стратегічних і міжнародних досліджень, 1 березня 2023 р., доступно за посиланням: www.csis.org/analysis/state-statelessness-ukraine

МКЧХ, 2024 р., вебсторінка Міжнародного комітету Бюро Центрального агентства з розшуку щодо міжнародного збройного конфлікту між Російською Федерацією та Україною Червоного Хреста: Надання відповідей сім'ям, доступно за адресою: <https://www.icrc.org/en/document/central-tracing-agency-missing-persons-ukraine>

Міжвідомча координаційна рада, 2024 р., публікація у Facebook від 12 липня 2024 р. <https://www.facebook.com/share/p/hVPuNcos3SMFrT4K/>

Іммакулейт, К. 2023 р., Забуті жертви війни: вразливість дітей, народжених в результаті зґвалтування під час війни, Проект з питань права біженців, Гендерні та статеві питання (Immaculate, C. 2023, War Forgotten Victims: Vulnerabilities of children born out of rape during war, Refugee Law Project, Gender and Sexuality Issues), 19 червня 2023 р.: https://www.refugeelawproject.org/index.php?option=com_content&view=article&id=295:war-forgotten-victims-vulnerabilities-of-children-born-out-of-rape-during-war&catid=10&Itemid=101

Міжнародний інститут сталого розвитку, 2023 р., вебсторінка, Гендерна рівність в основі відновлення: адвокація проведення закупівель з урахуванням гендерних аспектів в Україні, 28.06.2023 <https://www.iisd.org/articles/deep-dive/gender-equality-heart-recovery-advocating-gender-responsive-procurement-ukraine>

Міжвідомчий постійний комітет, 2018 р. «Гендерний посібник з гуманітарної діяльності», лютий 2018 р., МПК, Дорадча група з питань гендеру та гуманітарної діяльності, доступно за посиланням: https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2019-02/2018-iasc_gender_handbook_for_humanitarian_action_eng_0.pdf

МОМ, 2019 р., Політика МОМ щодо повного спектра питань повернення, повторного приймання та реінтеграції, с. 5 [дата останнього доступу: 08.08.2024] https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/DMM/AVRR/ioms-policy-full-spectrum-of-return-readmission-and-reintegration.pdf

МОМ, 2024а, Матриця відстеження переміщень, доступно за посиланням: <https://dtm.iom.int/ukraine> [дата останнього доступу: 14.10.2024, 11.07.2025 – для статистичних даних, а також 06.08.2025]

МОМ, 2024b, Гендерна реальність повернення мігрантів та їхні потреби у сфері охорони здоров'я, вебсторінка: <https://weblog.iom.int/gendered-reality-returning-migrants-their-health-needs>

МОМ, 2025а, Звіт про переміщення населення всередині України – 20 раунд загального опитування населення (квітень 2025 р.), доступно за посиланням: <https://dtm.iom.int/es/node/51351>

МОМ, 2025b, Повернення додому з-за кордону: тенденції, стимули та виклики реінтеграції серед українців, які повертаються з-за кордону, липень 2025 р., доступно за посиланням: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returning-home-abroad-july-2025>

Ла Страда, 2024 р., «Перелік служб підтримки осіб, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з війною (очно та онлайн)», доступно за посиланням: <https://la-strada.org.ua/posts/perelik-sluzhb-pidtrymky.html>

ОЕСР, 2021 р., «Продумане застосування критеріїв оцінювання», розділ 3 «Застосування до критеріїв гендерного підходу», доступно за посиланням: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/03/applying-evaluation-criteria-thoughtfully_45a54ea7/543e84ed-en.pdf

«Людина в біді», 2024 р., вебсторінка «Криза біженців з України: поточна ситуація», 25 січня 2024 р., доступно за посиланням: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-refugee-crisis-current-situation-encs>

Портал операційних даних УВКБ ООН, ситуація з біженцями в Україні, доступно за посиланням: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

УВКБ ООН, 2023 р., Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Позиція УВКБ ООН щодо добровільного повернення до України, червень 2023 р., <https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124299>

УВКБ ООН, 2024а, директор Європейського регіонального бюро УВКБ ООН Філіп Леклерк, 20 лютого 2024 р. «Повномасштабна війна в Україні вступає в третій рік, продовжуючи невизначеність і вигнання для мільйонів переміщених осіб»: <https://www.unhcr.org/cy/2024/02/20/full-scale-ukraine-war-enters-third-year-prolonging-uncertainty-and-exile-for-millions-of-displaced/>

УВКБ ООН, 2024b вебсторінка «Кого ми захищаємо», доступно за посиланням: <https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/returnees>

Сайт УВКБ ООН «Україна – це Дім», без дати, доступно за посиланням: <https://ukraineishome.org/uk/for-returnees-from-abroad/#Отримати%20допомогу>

Сайт УВКБ ООН «Україна – це Дім», без дати, вебсторінка «Для тих, хто повертається з-за кордону» <https://ukraineishome.org/uk/for-returnees-from-abroad/> [дата останнього доступу: 12.08.2024]

ЮНІСЕФ, без дати, «Модель «Барнахус»: загальна характеристика і впровадження в Україні». ЮНІСЕФ (доступно українською мовою) https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file/BARNAHUS_web.pdf

Фонд ООН у справах народонаселення, 2023 р., Міжагенційний проєкт ООН «Об'єднані дії для посилення спроможностей постраждалих від СНПК», доступно за посиланням: https://ukraine.unfpa.org/uk/StopRapeNow_project_ukr

Фонд ООН у справах народонаселення, 2024 р., UNFPA в Україні, вебсторінка <https://ukraine.unfpa.org/uk/SRC>

ООН Жінки, 2015 р., Пакет основних послуг для жінок та дівчат, які зазнали насильства, 2015 р., доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

ООН Жінки, 2020 р., Методичні рекомендації щодо принципів розширення прав і можливостей жінок: закупівлі з урахуванням гендерних аспектів, доступно за посиланням: https://www.weps.org/sites/default/files/2020-12/WEPS_GUIDANCE_Gender_responsive_procurement.pdf

ООН Жінки, 2022 р., Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні, доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/rapid-gender-analysis-of-ukraine>

ООН Жінки Україна, 2024 р., «За потужної підтримки урядів, агенцій ООН, приватного сектору та громадянського суспільства започатковано Альянс з гендерно відповідального та інклюзивного відновлення в Україні», 12.06.2024, доступно за посиланням: <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/novyny/2024/06/za-potuzhnoyi-pidtrymky-uryadiv-ahentsiy-oon-pryvatnoho-sektoru-ta-hromadyanskoho-suspilstva-zapochatkovano-alyans-z-henderno-vidpovidalnoho-ta-inklyuzyvnoho-vidnovlennya-v-ukrayini>

ООН Жінки Україна, 2025 р., «Четверта Конференція з питань відновлення України 2025 завершилася в Римі з акцентом на гендерно відповідальне відновлення», доступно за посиланням: <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/pres-reliz/2025/07/chetverta-konferentsiya-z-pytan-vidnovlennya-ukrayiny-2025-zavershylasya-v-rymi-z-aktsentom-na-henderno-vidpovidalne-vidnovlennya>

Світовий банк, 2024 р., «Третя швидка оцінка завданої шкоди і потреб на відновлення (RDNA3), з лютого 2022 р. по грудень 2023 р.», Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, лютий 2024 р., доступно за посиланням: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099021324115085807/p1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a>

Примітки

1. «Хоча УВКБ ООН наразі не заохочує повернення до України через триваючий міжнародний збройний конфлікт, це не виключає можливості того, що деякі біженці можуть прийняти особисте рішення про повернення» ([Позиція УВКБ ООН щодо добровільного повернення до України](#)). Крім того, Європейський Союз висловив думку, що «тимчасовий захист для категорій переміщених осіб, зазначених у [Виконавчому рішенні \(ЄС\) 2022/382](#), слід продовжити до 4 березня 2027 року» ([Виконавче рішення Ради \(ЄС\) 2025/1460 від 15 липня 2025 року](#)).
2. У різних країнах діють різні режими тимчасового захисту, і не всі вони надають однакові права. Цей широкий перелік взято з Директиви Ради 2001/55/ЄС (Директива про тимчасовий захист 2001 року) і може бути менш актуальним для режимів захисту країн, що не входять до ЄС.
3. 13 червня 2025 року держави-члени ЄС домовилися продовжити тимчасовий захист біженців з України до 4 березня 2027 року.
4. п. 42 частини першої статті 2 та п. 1 частини п'ятої статті 20 зі змінами, внесеними Законом № 4225-IX від 16 січня 2025 року.
5. Перелік центрів «Документ» можна знайти на сайті <https://passport.org.ua/centers>
6. За заявою УВКБ ООН, «захист і потреби біженців повинні бути забезпечені доти, доки вони не зможуть добровільно і на постійній основі повернутися додому в умовах безпеки і гідності» ([УВКБ ООН 2024](#)).
7. див. Рекомендацію CM/Rec(2019)11
8. «Х проти Латвії», [ВП] заява № 27853/09 (2013 р.)
9. Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя для дітей, 2024 р.
10. Постанова Кабінету Міністрів України № 150/445/2077/5/187.
11. Постанова Кабінету Міністрів України № 150/445/2077/5/187.
12. [Сайт УВКБ ООН «Україна – це Дім»](#), без дати
13. Готівкові інтервенції передбачають надання людям безпосередньо грошових коштів, а не допомоги у вигляді товарів чи послуг.

Посібник «Безпечно та з гідністю: стратегії добровільного повернення для України, що враховують гендерні аспекти та ґрунтуються на стандартах Ради Європи» має на меті допомогти Україні у розробці та впровадженні гендерно чутливих процесів добровільного повернення, які враховують потреби жінок та дівчат, що повертаються до країни, які постраждали або перебувають у групі ризику насильства стосовно жінок, домашнього насильства чи сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Цей посібник розроблено на основі стандартів Ради Європи та інших міжнародних стандартів, що регулюють питання запобігання та боротьби з насильством стосовно жінок, а також стандартів, що стосуються жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

#istanbulconventionsaveslives

#CoeCOVAW

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE